

'Een ander vak, een ander soort mensen'

Regionale televisieomroepen willen drama uitzenden en theatergroepen zoeken een groter bereik. Samenwerking ligt voor de hand. De plannen zijn optimistisch, maar de praktijk is soms weerbarstig. "Iedereen wil vooral goedkoop uit zijn."

Door Simon van den Berg

Voor Ira Judkovskaja is het een nieuwe ervaring: meewerken aan een treatment. Lange sessies met regisseur, scenarioschrijver en producenten om het verhaal, de karakterontwikkeling en de setting van een nieuwe televisieserie uit te denken, op te schrijven en te herzien. Judkovskaja is toneelregisseur en artistiek leider van het Friese theatergezelschap Tryater. Voor het eerst werkt het gezelschap samen met Omrop Fryslân bij het ontwikkelen van een groot opgezette dramaserie, die eind 2011 te zien moet zijn.

"Er was natuurlijk al samenwerking", vertelt de van oorsprong Russische Judkovskaja. "Omrop Fryslân maakt regelmatig registraties van onze voorstellingen en onze acteurs spelen mee in hun producties." Het idee voor een gezamenlijke dramaserie kwam van de grond toen de jonge filmregisseur Mirjam de With bij Omrop Fryslân aanklopte met een plan. Ze wilde een film maken over een groep jongeren in een Fries dorp, waarvan er één verongelukt. Werktitel: *De Keet*, naar de drinkkeet waar de groep bij elkaar komt. "Het oorspronkelijke plan was een jongerenfilm, maar we werken het nu om naar een serie voor een groot publiek. Hoe grijpt een tragische gebeurtenis in in een Friese gemeenschap?" Het ontwikkelen van het scenario gebeurt onder supervisie van schrijfster Eveline Verwoerd, maar Judkovskaja ziet juist in deze fase een rol voor zichzelf en haar gezelschap: "Ik heb natuurlijk geen ervaring met film of dingen in beeld zetten, maar wel met personages en dramatische ontwikkeling. Maar als we gaan draaien wordt de vloer van Mirjam. Dan zou ik alleen maar in de weg staan."

Niet alleen Judkovskaja werkt mee aan het scenario, ook de acteurs worden in een vroeg stadium betrokken, zodat

ze kunnen meedenken over hun personage. Dat is precies de meerwaarde van een dergelijke samenwerking, vindt Piter Zwart, als eindredacteur Varia TV verantwoordelijk voor drama bij Omrop Fryslân: "We hopen op deze manier de scenario's en de dialogen te verbeteren, dat is toch vaak een zwak punt." Zwart is een veteraan op het gebied van regionaal televisiedrama. Hij stond aan de wieg van de eerste regiosoap, *Baas Boppe Baas* van Steven de Jong, die tweemaal een vervolg kreeg. "In het begin werkten we met Friese schrijvers, maar dat waren meestal romanschrijvers en een scenario is toch iets heel anders. Later hebben we scenario's uit het Nederlands vertaald, maar daar ontbreekt vaak net dat typisch Friese aan."

Grotere authenticiteit

Zwart denkt dat juist een theatergroep hierin kan helpen: "Het hoort meer bij het theater om in het ontwikkelingsproces lang te sleutelen aan het verhaal en te spreken over rollen. Ira en Mirjam hebben acteurs in hun hoofd bij de personages, en dan kun je rollen naar iemand toeschrijven. En dat de acteurs zo meewerken hoort ook erg bij theater." Grotere authenticiteit bereiken, daar gaat het Zwart om: "We zoeken de mentaliteit in de Friese maatschappij op dit moment. Waarover praten de mensen? Hoe is het om nu in een middelgroot Fries dorp te leven? En dan zonder meteen in clichés te vervallen."

Voor Judkovskaja is er nog een ander belang: "Voor ons is het belangrijkste om de acteurs naar voren te brengen; zij zijn toch het gezicht van het gezelschap. We willen het ook een project van ons maken: wij hebben veel goede technici en een groot netwerk dat we inzetten bij het zoeken naar locaties en vrijwil-

ligers, zoals we eerder hebben gedaan bij grootschalige locatieproducties als *Elfstedentocht*. We hebben besloten om één voorstelling in het najaar van 2011 te schrappen om ons volledig op dit project te kunnen concentreren." In Friesland zijn de plannen dus groots en vergevorderd, in Utrecht kiest men voor een kleinschaliger aanpak. "We willen verslag doen van wat er in de provincie Utrecht leeft en bruist", zegt Paul van der Lugt, directeur van RTV Utrecht. "Een aantal jaar geleden hebben wij ook drama gedaan, maar de mogelijkheden daarvoor zijn zeer beperkt. We zoeken nu in de eerste plaats naar projecten die haalbaar zijn." De omroep zoekt nog samenwerking met het nieuwe grote gezelschap De Utrechtse Spelen en jeugdtheaterhuis Het Lab.

Levensverhaal

De plannen met community-theatergroep Stut zijn echter het verst. Artistiek leider Donna Risa heeft een koor opgericht, waarin een aantal van de bewoners van volkswijken met wie de groep in de afgelopen jaren heeft gewerkt samen levensliederen zingen. "Onze vaste schrijver Jos Bours schrijft teksten voor specifieke mensen op basis van hun levensverhaal", vertelt Risa. "In december van dit jaar presenteren we een muzikale voorstelling rondom deze mensen." Het project trok de aandacht van documentairemaakster Ellen Blom. Zij maakt acht gefilmd portretten van verschillende mensen, die uitmonden in het zingen van hun eigen lied. De portretten worden uitgezonden in de periode waarin de voorstelling speelt. Voor Risa was de 'klik' met Blom van belang: "Ze kende ons werk al en ze zingt zelf in een koor. En ze heeft een vergelijkbare methodiek om verhalen

RO TV: *De Waker en de Slaper* / Foto: Leo van Velzen

van echte mensen los te krijgen. Ze neemt de kwetsbare positie van mensen serieus. Ze wil ze een podium geven om hun eigen verhaal te vertellen. Wij hebben het vertrouwen gekregen in Ellen dat ze net zo zorgvuldig en integer met mensen omgaat als wij.” Natuurlijk is de promotie en het vergroten van de naamsbekendheid van Stut een belangrijke reden om dit project te starten, maar volgens Risa is het niet de enige: “Het is ook bijzonder dat mensen zicht krijgen op ons werkproces. Bij andere projecten zien ze alleen het eindresultaat.”

Van der Lugt is nuchter over financiële motieven die meespelen bij de samenwerking met theatergroepen: “Bij theatergroepen geldt – kort door de bocht gesteld – dat je er maar een camera bij hoeft te zetten en je hebt al iets. Wij zijn een erg journalistiek geïnteresseerde organisatie, dus we neigen nogal naar registreren en verslagleggen, maar we hopen bij dit soort samenwerking ook wat verdieping te kunnen aanbrengen in ons werk. Aan de andere kant is het toch ook een heel ander kunstje. Ik verwacht er geen wonderen van, maar ik hoop blij verrast te worden.”

'Iets met TV'

Vooralsnog zijn het in Utrecht en Friesland vooral plannen. Er is op dit moment slechts één project waarin al het optimisme in de praktijk werd getoetst. Dat is *RO TV*, de succesvolle televisieserie van Pieter Kramer en André van der Hout, een samenwerking van het Ro Theater en RTV Rijnmond.

“Ik had een aantal voorstellingen bij het Ro Theater geregisseerd, zoals *Ja zuster, nee zuster*, *Dogville* en *Soul*, toen ik werd gevraagd om me vaster aan het gezelschap te verbinden”, vertelt Pieter Kramer. “We zouden dan ook andere dingen maken: locatietheater en televisiedrama, mijn oorspronkelijke stiel. We spraken met Cees van der Wel van RTV Rijnmond over de mogelijkheden voor het Ro om ‘iets met tv’ te doen en het meest haalbaar was op dat moment een versie van het programma *30 Minuten*, dat ik met Arjen Ederveen had gemaakt: gespeelde documentaires met Rotterdam als rode draad. Ik wilde er graag iemand bij die Rotterdam goed kent en Cees koppelde me toen aan André van der Hout.”

Net als in Friesland werd ook in Rotterdam van tevoren optimistisch gedacht over de inzet van het theatergezelschap. Kramer: “Cees en de toenmalig zakelijk leider van het Ro vonden het schitterend: de acteurs zijn gratis, ze zouden de technici en de kostuum- en grime-afdeling kunnen inzetten. Toen dacht ik al: laat ze maar hullen. In de praktijk bleek het inderdaad niet zo te werken. Het is toch een ander vak en een ander soort mensen. Je moet acteurs ook losweken uit de theatermachine. Ze weten bij een gezelschap als het Ro Theater normaal gesproken anderhalf jaar van tevoren al op welke dag ze waar wat spelen. Maar bij de documentaire vorm van een programma als *RO TV* ben je afhankelijk van de werkelijkheid. Die roosters botsten nogal.”

Hyperventileren

Kramer weet niet of die problemen bij alle theatergroepen voorkomen: “Het Ro Theater heeft een moeilijke maat: het is geen groot bedrijf zoals Toneelgroep Amsterdam waar alles aanwezig is, en ook niet zo klein als Mugmetdegoudentand waar iedereen flexibel is. De kostuumafdeling van het Ro begon al te hyperventileren als wij binnenkwamen: die zaten een week voor een toneelpremière. Misschien is het allemaal makkelijker te plannen als een gezelschap ‘gewoon’ fictie maakt.”

“Ik draag het Ro een warm hart toe”, benadrukt Kramer: “We hoopten de groep en de acteurs een begrip te maken in dat cultuurloze Rotterdam en ik heb het idee dat de naamsbekendheid door *RO TV* wel iets is verbeterd. Maar voor mij zit de lol niet per se in het werken met een theatergroep. Ik kan een dergelijke serie ook maken zonder theatergroep. Ik vind juist het werken voor een regionale omroep leuk. Het doet me denken aan mijn begintijd bij de VPRO: je kent de mensen, je kunt snel beslissingen nemen en iemand als Cees is blij dat ik iets voor hem wil doen. Bij de publieke omroep krijg ik vaak de indruk dat ik blij moet zijn dat ik iets voor hén mag doen.”

Maar blij is hij wel: RTV Rijnmond heeft geld gekregen om een tweede serie van *RO TV* te maken.

Simon van den Berg is theaterjournalist. Hij schrijft toneelrecensies voor Het Parool, is redacteur van TM en was oprichter van theaterwebsite Moose (www.moose.nl).